

2. melléklet

A Magyar Unesco Bizottság Általános Információs
Program Albizottságának névsora

- Berényi Istvánné főelőadó (KÜM Nemzetközi Szervezetek Főosztálya, 1394 Bp. Pf. 423.)
- Borsa Iván ny. főigazgatóhelyettes (Országos Levéltár, 1250 Bp. Pf. 3.)
- dr. Braun Tibor igazgatóhelyettes (MTA Könyvtára, 1054 Bp. Akadémia u. 2.)
- dr. Dúzs János általános főigazgató-helyettes (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, 1428 Bp. Pf. 12.)
- Erdész Tiborné osztályvezető (KSH, 1024 Bp. Keleti Károly u. 5-7.)
- Ficsor Mihály főigazgató (Szerzői Jogvédő Hivatal, 1051 Bp., Vörösmarty tér 1.)
- dr. Gágyor Pál vezérigazgató (KG Informatik, 1051 Bp., Arany J. u. 24.)
- dr. Gál Andorné főosztályvezető (AGROINFORM, 1253 Bp. Pf. 15.)

- Juhász Jenő osztályvezető (Művelődésügyi Minisztérium, Könyvtári Osztály, 1884 Bp. Pf. 1.)
- dr. Lázár Péter ny. főigazgató (1053 Bp., Veres Pálné u. 4-6.)
- Pártos Judit osztályvezető (Központi Statisztikai Hivatal, 1024 Bp., Keleti K. u. 5-7.)
- Rózsa György főigazgató (MTA Könyvtára, 1054 Bp. Akadémia u. 2.)
- dr. Székely Sándor igazgató (Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár, 1088 Bp., Szentkirályi u. 21.)
- Szilvassy Zoltánné osztályvezető (Országos Széchényi Könyvtár, 1088 Bp., Múzeum krt. 14.)
- Tiszai István igazgató (Építésügyi Tájékoztatási Központ, 1400 Bp. Pf. 83.)
- dr. Varga János főigazgató (Országos Levéltár, 1250 Bp. Pf. 3.)
- Vályi Gábor igazgató (Országgyűlési Könyvtár, 1357 Bp. Pf. 3.)
- Zirc Péter főigazgatóhelyettes (Országos Széchényi Könyvtár, 1827 Bp.)
- dr. Zsidai József igazgató (Nehézipari Egyetem Műszaki Központi Könyvtára, Miskolc, 3515 Egyetemváros)

TÁJÉKOZTATÁS ALTALÁBAN

Ausztrália könyvtár- és információs politikája

Az elmúlt húsz évben Ausztrália könyvtári és információs rendszere dinamikusan fejlődött, és ma már – minden földrajzi hátrány ellenére – kielégítőnek nevezhető. Sőt, elmondható, hogy Ausztrália elkerülte az amerikai és nyugat-európai könyvtár- és információs politika néhány jellegzetes hibáját, mint pl. a könyvtárosok és információs szakemberek különválását, a könyvtárközi kooperáció kiépítenlül hagyását. Jó vezetéssel és előrelátó tervezéssel sikerült megvalósítania a *könyvek és – részben – a folyóiratok bibliográfiai ellenőrzését*, valamint egy olyan *kítűnő központi katalógust, mely vetekszik a nyugat-európai és az amerikai rendszerekkel*.

Remélhetőleg Ausztrália jó ütemű fejlődése e téren a jövőben is folytatódik, mert a könyvtárügy teljes korszerűsítése még sok erőfeszítést igényel. Vonatkozik ez a könyvtárak kooperációjára, amely az ország egyes részeinek elszigetelt volta miatt itt különösen fontos, és szükségessé teszi a könyvtári és információs szolgáltatások tervszerű koordinálását.

Az ország hagyományaiból következik, hogy a nem-

zetközösségi kormányzat nem érdeklődik elég aktívan sem az oktatás-, sem a könyvtárügy iránt. 1976/77-ben az összes központi költségvetési kiadás 16,3%-át (kb. 5 milliárd dollár) fordították oktatási és egyéb művelődési célokra. Hogy ebből milyen mérvű támogatást élveztek a könyvtári és információs szolgáltatások, nem tudni, miután az adat bontása nem áll rendelkezésre.

Nyilvánvaló, hogy a színvonalas könyvtári és információs szolgálat előfeltétele egy jól működő hálózat. Ausztráliában is felvetődött a kérdés: milyen szerv készítse el ehhez a programot? Végül is az *Australian Advisory Council on Bibliographical Services (AACOBS – Bibliográfiai Szolgáltatások Ausztráliai Tanácsadó Testülete)* – vállalkozott rá. Ez a tennivalókkal bőven megtüzdelt programtervezet főleg a *Scientific and Technological Information Services Enquiry Committee (STISEC – Tudományos és Műszaki Információs Szolgáltatások Bizottsága)* 1973. évi jelentését vette alapul.

Sajnos, egyelőre nem sok jel mutat arra, hogy a nemzetközösségi kormány komolyan foglalkoznék vele,

bár támogatásának elnyerésére az erőfeszítések már 1973-ban megkezdődtek, amikor a Nemzeti Könyvtár szemináriumot szervezett e témában.

Az AACOBS által elkészített tervezet, amely *A nemzeti információs politika szolgálatában* címet viseli, azt javasolja, hogy a nemzetközösségi kormány vállaljon védnökséget e rendszer fölött. Figyelembe véve Ausztrália hagyományos szövetségi rendszerét és hivatali szerveinek független státuszát, erre feltétlenül szükség lenne.

Egy másik dokumentum *Az állam információs politikája* címen vált ismertté. Ez szintén a nemzetközösségi kormány koordináló szerepének szükségessége mellett érvel.

E két dokumentum felöleli a könyvtári és információs szolgáltatások rendszerét, de az alkalmazandó módszerek tekintetében több variáns lehetséges. Míg Európában különvált a könyvtári és az információs szakterület, addig *Ausztráliában az információs szolgáltatás gazdái a könyvtárosok*. Ausztrália egyetlen átfogó számítógépes információs rendszerét, az AUSINET-et, könyvtárosok valósították meg és működtetik. E rendszer számos tengerentúli szolgálattal áll kapcsolatban a Telecom MIDAS-on keresztül.

Mindemellett egyre inkább szükséges lenne egy olyan független testület létrehozása, amely koordinálná az ausztrál könyvtári és információs szolgáltatásokat, ellenőrizné a rendelkezésre álló pénzügyi alapokat, és amelyek elsősorban a nemzeti információs politika kialakítása és fejlesztése lenne a feladata.

A STISEC-jelentés is foglalkozik a nemzeti információs politikáért felelős testület összetételével, nevezetesen azt javasolja, hogy az a Parlament, az ipari és egyéb szervezetek, a Nemzeti Könyvtár, az állami és egyetemi könyvtárak képviselőiből álljon. Ezzel szemben a Szenátusi Bizottság ajánlása azt hangsúlyozza, hogy az Információpolitikai Bizottságot elsősorban természettudományos és műszaki szakemberekből állítsák össze.

A társadalomtudományok képviselőinek kihagyása az információpolitikából igen káros következményekkel járna. A kormánynak nemcsak a természettudományi és műszaki információk hozzáféréseinek a lehetőségét kell biztosítani, hanem mindazokhoz a közgazdasági, politikai vagy társadalomtudományi információkhoz, valamint dokumentumokhoz való hozzáférés lehetőségét is, amelyekre szüksége van minden ausztrál állampolgárnak.

A kormány nemzeti információs politikáját elősegítő bizottságban tehát a következő csoportok részvételére lenne szükség:

1. *kormány*, mert a nemzeti információs politika támogatása kormányfeladat;
2. *könyvtárosok*, mert ők foglalkoznak az információszolgáltatások alapjául szolgáló dokumentumokkal, és az információátadás is az ő feladatuk;

3. *mérnökök*, mert a modern adatszolgáltatáshoz nélkülözhetetlen a fejlett technika;

4. *fogyasztók*, mivel a nemzeti információs politikának a felhasználók legszélesebb körét kell figyelembe vennie.

A nemzeti információs politika kialakításában tekintettel kell lenni Ausztrália szövetségi rendszerére, a könyvtári és információs bázisok nagymérvű szétszórtságára, valamint a brit egyetemi könyvtári rendszerhez való hasonlóságára.

Ez utóbbi adottság miatt lényeges annak a felismerése, hogy Ausztrália bibliográfiai forrásai, melyek a könyvtári és információs rendszer alapjai, túlnyomórészt az egyetemi könyvtárakban találhatóak. A nemzeti könyvtárpolitikai és információs feladatokat ezért a Nemzeti Könyvtár egyedül képtelen ellátni. Az egyetemek viszont autonómiát élveznek, tehát nem érvényesek rájuk a kormány rendeletei. *A nemzeti és az egyetemi érdekek összeegyeztetése tehát kizárólag az egyetemi hatóságok együttműködési készségétől függ.*

Bár a 25 évvel ezelőtt alapított AACOBS igen hatékony eszköznek bizonyult a könyvtárak közötti kooperáció előmozdításában, a kormányzat meglehetősen elhanyagolja ezt a fontos szervezetet.

A könyvtárak közötti kooperációnak nem szabad megállnia a könyvtárközi kölcsönzésnél, bármilyen fontos is ez a tevékenység. Ausztrália nagysága, népességének szétszórtsága és a kommunikációs problémák megoldása messzemenően indokolja, hogy a nemzeti információs politika legalább *az alábbi három fő terület gondozását garantálja:*

az információs források gyarapodását;

az információ-visszakeresését és a dokumentumellátását;

a nemzeti információs politika tökéletesítésére irányuló kutatási tevékenység fejlesztésének biztosítását.

Fenti alapelveken túlmenően igen fontos részletkérdés annak eldöntése is, hogy az információforrások melyik válfaját – a hagyományos (könyv, folyóirat) vagy a géppel olvasható formákat – részesítse a program előnyben. Ennek előkészítéséhez részletes és elemző vizsgálatokra van szükség.

Ugyancsak fontos a pénzügyi támogatásnak az információs fehér foltok eltüntetésére való felhasználása. Az információs hálózatnak minden földrajzi és szakterületet fel kell ölelnie, s ezt a célt már a legközelebbi jövőben meg kell valósítani.

Az információszolgáltatás minden állampolgár számára *ingyenes*. Miközben gazdaságossági szempontból a nagyobb információs bázisok kialakítása a kívánatos, ezzel párhuzamosan gondoskodni kell arról is, hogy e bázisokhoz minden felhasználó hozzáférjen. Ennek érdekében felül kell vizsgálni és tökéletesíteni kell *a dokumentumok áramlásának útját* az ország különböző

pontjai között és az ország távoli részeinek megfelelő információellátása érdekében tanulmányozni kell további, megfelelő adatfeldolgozó berendezésekkel ellátott, optimális hatásfokú *információs bázisok* létesítésének lehetőségeit is.

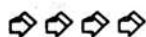
A számos kisebb-nagyobb gyakorlati probléma megoldása mellett nem szabad megfeledkezni az *elméleti kérdések kutatásának előfeltételeiről* sem. Egyebek között foglalkozni kell a normatívák és szabványok kimunkálásával, az automatizálás gazdaságosságának és a felhasználók elégedettségi fokának mérésével. Fenn kell tartani az érintkezést a külföldi intézményekkel, valamint a rokon tudományágak képviselőivel.

Végül már csak egy nagyobb problémakör, a *pénzügyi kérdések tisztázásának szükségessége* maradt hátra. Az AACOBS által felállított modell azért nem kielégítő, mert csupán a Nemzeti Könyvtár jóindulatára épít. Megbízható és hatékony könyvtári és információszolgáltatást nem lehet olcsón megvalósítani, arról nem is szólva, hogy a számítógépes bázisú adatszolgáltatások kiszélesítése többmillió dolláros költségkihatással jár. Ezek nélkül a szolgáltatások nélkül viszont Ausztrália visszaszűlyedne az intellektuális kolonializmus állapotába.

Nem is lehet tehát vitás az, hogy a nemzeti információpolitika megvalósításához és működtetéséhez minden feltételt biztosítani kell.

/BORCHARDT, D. H.: An Australian information policy. = Australian Academic and Research Libraries, 11. köt. 1. sz. 1980. p. 26–40./

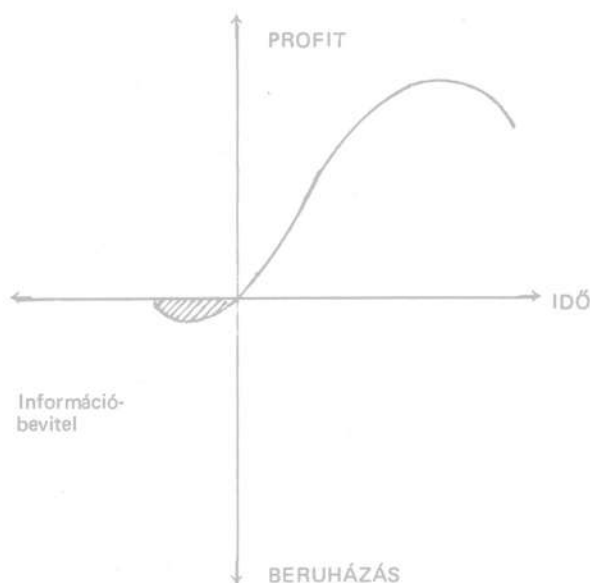
(Szabolcsi Lászlóné)

Az információs ügynök (information broker) szerepe az ipar számára nyújtott tájékoztatásban*

Az angol vállalatok többsége teljesen inadekvát módon tájékozódik. Ez érvényes a gyártmányfejlesztésre is, pedig ahhoz, hogy egy új termék sikeres legyen, nagyon sok előzetes információra van szükség. Ezt szemlélteti az S alakú gyártmányfejlesztési ciklus (1. ábra).

Az első szakaszban, melyet *információs szakasz*nak is neveznek, a helyes beruházás érdekében a következő információkra van szükség: új technológiák, új termékek, új piacok, szabadalmak, a konkurrencia tevékenysége.

1. ábra Egy-egy új termék életciklusa, „S” alakú görbével szemléltetve

A megfelelő információk alapján hozott megfelelő beruházás az előfeltétele annak, hogy a második szakasz, amelynek rendeltetése a *profitképződés*, eredményes legyen.

Nagyon fontos tehát, hogy elfogadható, ésszerű áron minden vállalat hozzájuthasson a fejlesztéshez szükséges információkhoz.

Az információszolgáltató intézmények száma Nagy-Britanniában meglehetősen korlátozott, és még a meglévőket is nagyon nehéz felderíteni, mert pl. az állami szektorra vonatkozóan nincs olyan egységes kalauz, mint amilyent a Washington Researchers Inc. készített az USA-ban.

A *British Library*-ban nagyon sok az információforrás, de sokszor jelent problémát, hogy hogyan lássanak neki az információkeresésnek egy ilyen komplex szervezetben. Az ASLIB-hoz hasonló szakmai szövetségek általában jól megszervezték a tagok számára nyújtott információszolgáltatásokat, a kívülállók azonban csak korlátozott mértékben vehetik igénybe ezeket a szolgáltatásokat.

Sok *szakmai szervezet* könyvtára rendelkezik értékes információforrásokkal, de a vállalati igazgatók, vagy igazgatóhelyettesek nem tudnak erről, nem tudják, hogy milyen információk és milyen feltételek mellett szerezhetők meg belőlük.

Sok *közművelődési könyvtár* indított meg nagyon jó speciális szolgáltatást az ipar és kereskedelem számára. Sajnos, a költségvetési keretek csökkennek, s emiatt sorra-rendre megszüntetik őket.

Az *egyetemi könyvtárak* is jelentős információtárakkal rendelkeznek. Az iparvállalatokkal a kapcsolatot az ipari összekötő tisztviselők (industrial liaison officers)

* Elhangzott az ASLIB 53. éves konferenciáján (University of Sussex, 1979. szeptember 18–21.)